

Mevsimlere dair tandırbaşı kanaatları, yaz ve kış hakkında hükümler

Kebap kestane ses keenne kışın vardacısı idi, yazlıktan taşınacaklara göç kumandası verirdi!

Tandır başı

Kimbilir ne zamanlar, yani Nuh yılında mı, yoksa daha sonraları mı pişirilmiş, tandır başlarında kotarılmış bir çok kanaatlar vardı ki ihtiyarlar arasında hâlâ ısıdıp ısıdıp ortaya koyanlar eksik değil.

Gitgide bunların diplerine darı ekildiğine, günden güne eksildiklerine şüphe yok. Mamafi hâlâ bilenler, itikad edenler de çok.

Meselâ ağustosun onbeşi yaz, onbeşi kıştırl diye takvim denilen nesne ile taban tabana zıt bir kavil vardı.

Biraz yağmur serpse yahut biraz poyraz şiddetlenip penceredeki tül perdeleri oynatsa derhal iddia hazırdu:

— Ayol, bugün ağustosun on sekizi gün dönmüş, kış gelmiş!

Bu söz dillerden düşmemekle beraber, bir taraftan güğüs bağır açık, kan ter içinde, yelpaze ellerden, şişedeki sular kuyulardan, buz ve dondurma evlerden eksik edilmezdi.

Gel gelelim, sokaktan aks edecek kebab kestanel! Nağmesi her kesi su ta durdururdu.

Kebab kestane! Sesi keenne kışın vardacısı idi. Yazlıktan taşınacaklara da göç Kumandasını verirdi.

Lodoslar başlamadan evvel kendimizi evceğimize atalım! Sözlere ağızdan ağıza yayılır, yazlık elbiseler sandıklara konur, bez gömleklerin üstüne fanilâlar giyilir, hırkalar yatağın üstüne serilir, bir hafta, nihayet on beş gün geçmeden taşınacak yere taşınılır, naftalin kokulu paltolar, kürkler çıkarılıp havalandırılır, bir taraftan da cayır cayır sobalar kurulurdu.

Hava şöyle biraz cilvelenmeğe başlar başlamaz her evde aynı söz aksederdi:

— Kasım!..

Aklı, fikri gezmede, tozmada olanların da teselli ciheti var:

Kasımdan sonra kırk gün pas-tırma yazı yok mu?

Artık lafla değil, hakikaten mevsim dönüp kış başladı değil mi, gelsin kış günün lâlezarı olan mangal başı!

Hâlâ hayret ettiğim bir nokta varsa o da dört duvar içinde,

mangal başında pinekleyen bütün kadinnelerin tezahürat felekeye bir rasathane isabetile vukufları idi. Hepsini nasıl da bilirler, kıl kadar yanılmazlardı.

Bakarsın zaman gelince Şebiyelda deyup dururlar; vakti gelir gelmez, çarşambaya Erbain giriyor, Erbainde ayı bile ininden çıkmazmış, acıkınca, susayınca tabanımı yalarmış! derlerdi.

Arası geçer, Hamsinin çıkmasına on gün kaldı! Diye kestirup atarlar. Arkadan, Berdelacuz un gününü, saatını tayinde aynı vukufu deriğ etmişlerdir.

Rumî şubatın 7 sinden itibaren sırasile Cemreler havaya, suya, toprağa düşse dursun; havada yüze kamçı gibi vurucu şiddet, suda bıçak gibi kesici hal kalmadı Denilsin, bak topraktan ılık ılık buharlar çıkıyor! Sözü edilsin, umumî itikat, (Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır) meseline ve İstanbulun kışı yaza doğrudur kanaatinde idi.

Maamafih mart girince ne kadar turşu varsa tukaka edilir, aforoza uğrattırıldı.

Nevruz günü veya gecesi, muayyen dakikasında ve saniyesinde Nevruziye denilen tatlıdan miskali münasip ekil ve tenavül edildikten sonra ertesi gün, geniş bir nefesle Evvel bahar havası teneffüs edilir, kışın son kozlarından biri olan mart dokuzu fırtınası da savruluyordu.

(Eze kodum, büze kodum, tandır başında dize kudum) diyerek kış arabasını çeküp te (hani benim güzellerim, sere serpe gezenlerim?) nakaratile neşesinden ter ter tepinen bahar, çaylak ve leylek elçilerini gönderir, sazende bülbüllerini feryada başlatır.

Bakarsın, hava yine allak bulak oluyor, kış girsin geriye dönüyor.

— A, 8 nisan değil mi, kapıyı çevir çocuklar!

Sözü alesta idi.

Çayırılar adamakıllı yükselmeğe başladımı Kâğıthane mevsimi gelmiş demektir. Hele Hidrellez günü Kâğıthanenin senei devriye tetevvücü makamında idi. Kesesi dar olupta Kâğıthane veya

Fenerbahçeye gidemiyenler, hiç değilse gece gül dibine koydukları niyet kavanozunun etrafına üşüşüp niyet çekerler, maniler söyleyip hoşbeş ederlerdi.

Hidrellez yazlığa taşınacaklara, taşın! Kumandasını da verirdi. Mayıs girince neşesinden içi içine sığan, çenesi kapanan varmidi? Kulaklarda birikmiş bütün eski rivayetler dudaklardan dökülmeğe başlardı:

Kan aldırma, Bursa kaplıcalarına gitme; İçmeleri boylama lâfları boyuna idiler, kirez dalları basmağa başlarken bir taraftan kışlık odun kömür altına dursun, bir taraftan da dut beklenirdi. Zira kirez, arkandan dut yetişirse, beni yiyenlerin boynunu kendi sapıma çeviririm! dermiş.

Ekinler biçildi, hava gergi gibi ısındı; karpuz kabuğu düşmeden denize girmek yoktu.

Karpuz kabuğu düşer, denize girersin. Bu defa da başka bir rivayet:

Evveli badı sümum girmiş. Suya girmek kimin haddi? İstersen gir, alaca bulaca olup çık, elâleme maskara ol!

Kukulya, Ülker, kırlangıç, filiz koparan gibi nadide isimli fırtınalar da günü gününe hafızalarda menkuştü. S. M.